Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Odpowiedzialność karna za negowanie zbrodni przeciwko ludzkości oraz naruszenie godności narodu w systemach prawnych wybranych państw – Belgia, Francja, Hiszpania, Włochy

Malwina Ewa Kołodziejczak

Prawo karne i kryminologia
Warszawa 2018

Spis treści

I. Wprowadzenie 5
II. Belgia 6
III. Francja 9
IV. Hiszpania 12
V. Włochy 14
VI. Wnioski 16

I. Wprowadzenie

Rozpatrując temat odpowiedzialności karnej za negowanie zbrodni przeciwko ludzkości oraz naruszenie godności narodu w systemach prawnych Belgii, Francji, Hiszpanii i Włoch, należy poczynić wyjaśnienia odnośnie do poszczególnych wyrażeń. Przeanalizowane zatem zostaną pojęcia: zbrodni przeciwko ludzkości, odpowiedzialności karnej za negowanie tego przestępstwa oraz odpowiedzialności za naruszenie godności narodu.

Pojęcie zbrodni przeciwko ludzkości sformułowane zostało już w art. VI Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, która jest załącznikiem do Porozumienia międzynarodowego w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, podpisanego w Londynie dnia 8 sierpnia 1945 r.[1].

Z kolei w Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1948 r.[2] także zostały wskazane określone przypadki, które kwalifikują się do zbrodni ludobójstwa. Zgodnie z art. II Konwencji jest to: „którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich: a) zabójstwo członków grupy, b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy, c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego, d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy".

Powyższe akty prawne zostały przywołane, gdyż Belgia, Francja, Hiszpania i Włochy są ich stronami.

Należy dodać, że pojawienie się w międzynarodowych aktach prawnych pojęcia zbrodni przeciwko ludzkości wynika z doświadczeń II wojny światowej i związane jest ze skutkami ideologii faszystowskiej i stalinowskiej. Jednak przez szereg następnych lat państwa-sygnatariusze wymienionych aktów nie czyniły wiele na rzecz zapobiegania tym zbrodniom. I tak w 2007 roku Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości wydał orzeczenie, zgodnie z którym już z art. I Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa wynika

[1] Dz. U. z 1947 r. Nr 63, poz. 367.
[2] Dz. U. z 1952 r. Nr 2, poz. 9 ze zm.

bezwzględny i ciążący na każdym z sygnatariuszy obowiązek powstrzymywania zbrodni ludobójstwa[3]. Nie było jednak mowy ani o negowaniu zbrodni ludobójstwa, ani zbrodni przeciwko ludzkości.

Drugie pojęcie odnosi się do penalizacji zachowania polegającego na publicznym i wbrew faktom historycznym negowaniu popełnianiu zbrodni przeciwko ludzkości, które to przestępstwo nie jest penalizowane we wszystkich omawianych państwach.

W przepisach obowiązujących w ww. państwach trudno doszukać się także regulacji dotyczących odpowiedzialności za naruszenie godności narodu ujętych wprost. Nieco podobne, choć nie tożsame regulacje, wynikają niejako z przepisów odnoszących się do działań przeciwko interesowi państwa czy narodu.

II. Belgia

Przepisy dotyczące negowania zbrodni ludobójstwa przyjęte w Belgii odnoszą się w głównej mierze do niemieckiego reżimu nazistowskiego podczas II wojny światowej. Obecnie obowiązujące w tym zakresie przepisy wynikają z ustawy z dnia 7 maja 1999 r. zmieniającej ustawę z dnia 30 lipca 1981 r. o represjonowaniu niektórych aktów inspirowanych rasizmem lub ksenofobią[4], a także z ustawy z dnia 23 marca 1995 r. zmierzającej do represjonowania negowania, minimalizowania, uzasadniania lub aprobaty ludobójstwa popełnionego przez reżim niemiecko-narodowo-socjalistyczny podczas II wojny światowej[5]. Ustawa ta jest odpowiednikiem francuskiej ustawy Gayssot[6].

W ustawie z 1995 roku w art. 1 wskazano, że każdy, kto w jednej z okoliczności, o których mowa w art. 444 kodeksu karnego, zaprzecza, rażąco minimalizuje, stara się usprawiedliwić lub zatwierdzić ludobójstwo niemieckiego reżimu narodowo-socjalistycznego podczas II wojny światowej, podlega karze pozbawienia wolności od ośmiu dni do jednego roku oraz grzywnie w wysokości od 26 euro do 200 euro (pierwotnie od 26 franków do 5000 franków). Na potrzeby tej ustawy przyjęto, że termin «ludobójstwo» ma takie samo znaczenie jak

[3] Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, Judgment of 26 February 2007, zob.: http://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091–20070226-JUD-01–00-BI.pdf [dostęp: 10.03.2018 r.].

[4] La Loi du 7 mai 1999 modifiant la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie, ainsi que la loi du 23 mars 1995 tendant à réprimer la négation, la minimisation, la justification ou l'approbation du génocide commis par le régime national-socialiste allemand pendant la seconde guerre mondiale, zob.: http://www.etaamb.be/fr/loi-du-07-mai-1999_n1999009652.html [dostęp: 10.03.2018].

[5] La Loi du 23 mars 1995 tendant à réprimer la négation, la minimisation, la justification ou l'approbation du génocide commis par le régime national-socialiste allemand pendant la seconde guerre mondiale, zob.: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1995032331&table_name=loi [dostęp:10.03.2018].

[6] Ustawa ta, której inicjatorem był francuski parlamentarzysta Jean-Claude Gayssot, zostanie omówiona w części opracowania dotyczącej Francji.

w art. II wspomnianej Konwencji międzynarodowej z dnia 9 grudnia 1948 r. o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa.

Z kolei w art. 444 kodeksu karnego[7] wskazano następujące okoliczności, w których zabronione jest zaprzeczanie, rażące minimalizowanie, usprawiedliwianie lub zatwierdzenia ludobójstwa:

- zebrania;
- miejsca publiczne albo miejsca niepubliczne w obecności kilku osób (otwarte dla pewnej liczby osób mających prawo do zgromadzenia się lub brania w nim udziału);
- dowolne miejsce, w obecności osoby obrażonej przy świadkach;
- drukowane lub niedrukowane obrazy lub wyświetlane, dystrybuowane lub sprzedawane, oferowane do sprzedaży lub wyświetlane publicznie symbole;
- pisma nieupublicznione, lecz adresowane lub komunikowane kilku osobom.

Na uwagę zasługują przepisy art. 136 bis-136 octies belgijskiego kodeksu karnego, bezpośrednio odwołujące się mi in. do zbrodni ludobójstwa (art. 136 bis), zbrodni przeciwko ludzkości (art. 136 ter) i zbrodni wojennych (art. 136 quater). Przepisy te wprowadzone zostały przez ustawę z 5 sierpnia 2003 r. nowelizującą ustawę z 1993 r. o karaniu poważnych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego[8]. Przepisy te zasadniczo powtarzają podobne zakazy zawarte w dokumentach międzynarodowych, jednak na podkreślenie zasługuje fakt, że są one bardzo szczegółowe.

W rozumieniu art. 136 bis belgijskiego kodeksu karnego ludobójstwem jest:

- zabójstwo członków grupy;
- poważne uszkodzenie fizycznej lub psychicznej integralności członków grupy;
- zamierzone działanie wobec grupy, mające doprowadzić do całkowitego lub częściowego fizycznego zniszczenia;
- stosowanie środków zapobiegających urodzeniom w danej grupie;
- przymusowe przeniesienia dzieci z jednej grupy do innej.

Z kolei zbrodnią przeciwko ludzkości, zgodnie z art. 136 ter belgijskiego kodeksu karnego jest:

- zabójstwo;
- eksterminacja;
- zniewolenie;
- deportacja lub przymusowe przesiedlanie ludności;

[7] Code penal, du 8 juin 1867 zob. http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file_id=262695 [dostęp: 10.03.2018 r.].

[8] La Loi du 23 août 2003 modifiant la loi du 16 juin 1993 relative à la répression des violations graves du droit international humanitaire et l'article 144ter du code judiciaire, vide: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?sql=(text%20contains%20(%27%27))&language=fr&rech=1&tri=dd%20AS%20RANK&value=&table_name=loi&F=&cn=2003042330&caller=image_a1&fromtab=loi&la=F [10.03.2018].

- pozbawienie wolności lub inna forma poważnego pozbawienia wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych przepisów prawa międzynarodowego;
- stosowanie tortur;
- gwałt, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytucja, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja i każda inna forma przemocy seksualnej o porównywalnej sile;
- prześladowanie jakiejkolwiek możliwej do zidentyfikowania grupy z powodów politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych lub seksistowskich lub innych kryteriów powszechnie uznanych za niedopuszczalne w prawie międzynarodowym;
- przestępstwo apartheidu;
- stosowanie czynów o podobnym charakterze celowo powodujących wielkie cierpienie lub poważne uszkodzenie integralności fizycznej lub zdrowia fizycznego lub psychicznego.

Podkreślenia wymaga, że obecnie prawo belgijskie nie przewiduje żadnej konkretnej sankcji za negowanie zbrodni przeciwko ludzkości, w przeciwieństwie do przepisów o negowaniu ludobójstwa popełnionego w okresie II wojny światowej.

Niemniej jednak rozszerzenie kwalifikacji belgijskiej ustawy z 1995 r. było przedmiotem debaty w Senacie w czerwcu 2005 r. Wskazywano na konieczność rozszerzenia jej obowiązywania na negowanie ludobójstwa Ormian i ludobójstwa w Rwandzie. Nowelizacja nie doszła jednak do skutku.

Warto dodać, że w Belgii istnieje instytucja prawa publicznego – Centrum Równych Szans i Walki z Rasizmem, które podlega bezpośrednio premierowi. Centrum ma prawo do podjęcia kroków prawnych w sporach wynikających ze stosowania wyżej omawianych aktów, podejmując w stosownych przypadkach kroki prawne[9].

W Belgii odpowiedzialności karnej podlega znieważanie króla i rodziny królewskiej, a także najwyższych władz, nie występują przepisy dotyczące znieważenia narodu belgijskiego ani nawet symboli państwowych.

[9] *Étude comparative sur la négation des génocides et des crimes contre l'humanite*, Institut suisse de droit comparé, Avis 06–184 Lausanne, le 19 décembre 2006, s.18.

III. Francja

Francuskie przepisy dotyczące negowania zbrodni ludobójstwa są dosyć bogate. Od wielu lat penalizowane jest we Francji negowanie zbrodni Holokaustu. Historia uchwalenia przepisów dotyczących negowania ludobójstwa Ormian jest natomiast bardziej skomplikowana.

W 1990 roku uchwalona została ustawa o tłumieniu wszelkich aktów rasistowskich, antysemickich lub ksenofobicznych[10], zwana ustawą Gayssot. W ustawie wskazano wprost, że jakakolwiek dyskryminacja ze względu na przynależność lub brak przynależności do grupy etnicznej, narodu, rasy lub religii jest zabroniona. Dzięki tej ustawie zmieniono także przepisy kodeksu karnego i innych ustaw – szczególnie ustawy o wolności prasy z 1881 roku[11]. W znowelizowanym art. 23 tej ustawy bardzo szeroko ujęto możliwe formy dyskryminacji, które mogą występować jako przemówienia, groźby, teksty, druki, rysunki, ryciny, obrazy, emblematy lub jakiekolwiek inne elementy, sprzedawane lub rozpowszechniane, oferowane do sprzedaży lub wystawiane w miejscach publicznych lub na spotkaniach, a także za pomocą wszelkich środków komunikacji elektronicznej.

W 2011 roku Zgromadzenie Narodowe uchwaliło ustawę przewidującą grzywny i kary więzienia za negowanie ludobójstwa Ormian. Francuska izba niższa już w 2006 roku przyjęła ustawę o penalizacji negowania ludobójstwa Ormian, ale została ona wówczas odrzucona przez Senat.

Rada Konstytucyjna w wyroku z dnia 28 lutego 2012 r. uznała jednak, że przepisy ustawy o karaniu osób negujących ludobójstwo Ormian przez Turcję w latach 1915–1917[12], jako ludobójstwa uznanego przez państwo francuskie są niekonstytucyjne[13]. Podkreślić należy, że we Francji zwyciężyła wówczas interpretacja uznająca silną pozycję wolności słowa, co jest mocno zakorzenione we francuskiej wykładni.

Jednak w 2016 roku Zgromadzenie Narodowe ponownie zajęło się tą sprawą i ostatecznie, przy nieco inaczej sformułowanych przepisach, uchwalono nowelizację ustawy w sprawie równości i obywatelstwa[14].

---

[10] La Loi no 90–615 du 13 juillet 1990 tendant à réprimer tout acte raciste, antisémite ou xenophobe, zob.: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000532990 [dostęp: 10.03.2018].

[11] La Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse, zob.: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006070722 [dostęp: 10.03.2018]. Szczególnie ważny jest art. 24 bis, w którym wskazano, że karze jednego roku pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 45 000 euro podlega negowanie przestępstw wynikających z art. 23 w związku z art. VI Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego.

[12] W 2001 roku uchwalono ustawę la Loi no 2001–70 du 29 janvier 2001 relative à la reconnaissance du génocide arménien de 1915, w której wprost stwierdzono, że ludobójstwo Ormian w latach 1915–1917 miało miejsce, zob.: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000403928&dateTexte=20180312 [dostęp: 10.03.2018].

[13] Warto porównać cały wyrok: *Law on the punishment of denials of the existence of genocides recognised by law*, Decision no. 2012–647, DC of 28 February 2012, zob.: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/english/case-law/decision/decision-no-2012–647-dc-of-28-february-2012.114637.html [dostęp: 10.03.2018].

[14] http://www.lemonde.fr/politique/article/2016/07/02/l-assemblee-adopte-un-amendement-penalisant-la-contestation-des-crimes-contre-l-humanite_4962343_823448.html [dostęp: 10.03.2018].

Zatem obecnie, zgodnie z uchwaloną nowelizacją ustawy[15], autorzy rasistowskich lub dyskryminujących zniewag zostaną jeszcze ostrzej osądzeni. Kara nie wyniesie 6 miesięcy pozbawienia wolności i 22 500 euro grzywny, ale rok pozbawienia wolności i 45 000 euro grzywny. Rozszerzono także zakres kwalifikacji czynów. Wszystkie przestępstwa i wykroczenia będą kwalifikowane jako czyny na tle rasizmu i homofobii, które są regulowane przez kodeks karny.

Warto też wskazać, że zbrodnia ludobójstwa ujęta jest w kodeksie karnym[16]. Art. 211–1 stwierdza, że ludobójstwo dotyczy realizacji wspólnego planu mającego na celu całkowite lub częściowe zniszczenie narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej grupy lub innej określonej grupy Realizacja tego planu może polegać na:

- popełnieniu umyślnego ataku na życie;
- popełnieniu poważnego ataku na integralność psychiczną lub fizyczną;
- stworzeniu warunków życia, które mogą pociągać za sobą częściowe lub całkowite zniszczenie tej grupy;
- podawaniu środków mających na celu zapobieganie porodom;
- przymusowym transferze dzieci.

Ludobójstwo zagrożone jest karą dożywocia. Co więcej, surowe kary grożą już za samo podżeganie, o ile doprowadzi ono do popełnienia któregoś z wymienionych wyżej czynów.

Do innych zbrodni przeciwko ludzkości zakwalifikowano poniższe czyny popełnione w ramach realizacji planu powszechnego lub systematycznego działania:

- atak na życie;
- eksterminacja;
- zniewolenie;
- deportacja lub przymusowe przesiedlenie ludności;
- uwięzienie lub inna forma ciężkiego pozbawienia wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych przepisów prawa międzynarodowego;
- tortury;
- gwałt, przymusowa prostytucja, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja;
- prześladowanie grupy lub społeczności na tle politycznym, rasowym, narodowym, etnicznym, kulturowym, religijnym lub seksistowskim lub z innych przyczyn powszechnie uznanych za niedopuszczalne na mocy prawa międzynarodowego;
- czynności segregacyjne popełnione w ramach zinstytucjonalizowanego systemu ucisku i dominacji jednej grupy rasowej nad jakąkolwiek inną grupą rasową;
- inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze celowo powodujące wielkie cierpienie lub poważne uszkodzenie integralności fizycznej lub psychicznej[17].

---

[15] La Loi no 2017–86 du 27 janvier 2017 relative à l'égalité et à la citoyenneté, zob.: https://www.legifrance.gouv.fr/affichLoiPubliee.do?idDocument=JORFDOLE000032396041&type=general&legislature=14 [dostęp: 10.03.2018].

[16] Code pénal, art. 211–1 – 211–2.

[17] Ibidem, art. 212.

W kontekście tego typu przestępstw we Francji należy przytoczyć jeszcze jeden wyrok Rady Konstytucyjnej z 2016 roku[18], znany jako spawa M. Vincenta R. Skarżący podnosił, że zaskarżone przepisy (głównie wspomniany art. 24 bis znowelizowanej ustawy o wolności prasy) podważają zasadę równości wobec prawa ze względu na to, że negowanie istnienia innych przestępstw przeciwko ludzkości niż wymienionych w art. 24 bis (i art. 23), nie podlega represjom karnym, co równocześnie oznacza podważanie zasady wolności słowa. Rada Konstytucyjna orzekła, że ta różnica w traktowaniu jest związana z celem wspomnianej ustawy Gayssot, którym jest represjonowanie wszelkich rasistowskich, antysemickich lub ksenofobicznych aktów. W związku z powyższym Rada odrzuciła zarzut oparty na naruszeniu zasady równości wobec prawa karnego. W odniesieniu do wolności wypowiedzi i opinii, Rada Konstytucyjna po raz pierwszy uznała, że już formułowanie oświadczeń kwestionujących istnienie faktów popełnionych podczas II wojny światowej zbrodni przeciwko ludzkości, sankcjonowanych jako takie przez francuską lub międzynarodową jurysdykcję, same w sobie stanowią podżeganie do rasizmu i antysemityzmu. W związku z tym celem kwestionowanych przepisów jest ukaranie nadużyć w korzystaniu z wolności słowa i komunikacji, które prowadzić mogą do poważnych przejawów antysemityzmu i nienawiści rasowej. Rada wskazała również, że ani celem, ani skutkiem kwestionowanych przepisów nie jest zakaz historycznych debat[19].

Do podobnych wniosków doszedł w 2003 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka[20].

Wskazać zatem należy, że we Francji istnieją przepisy karne dotyczące negowania zbrodni ludobójstwa, jak również negowania zbrodni przeciwko ludzkości. Nie istnieją natomiast regulacje związane z karną odpowiedzialnością za znieważenie francuskiego narodu. We francuskim kodeksie karnym występują jedynie przepisy dotyczące znieważenia głowy państwa, hymnu narodowego lub trójkolorowej flagi podczas demonstracji zorganizowanej przez władze publiczne.

---

[18] *Délit de contestation de l'existence de certains crimes contre l'humanité*, Décision n° 2015–512 QPC du 8 janvier 2016, zob.: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2016/2015-512-qpc/decision-n-2015-512-qpc-du-8-janvier-2016.146840.html [10.03.2018].

[19] T. Vallat, *Constitutionnalité du délit de négation de crime contre l'humanité*, zob.: http://www.thierryvallatavocat.com/2016/01/constitutionnalite-du-delit-de-negation-de-crime-contre-l-humanite.html [dostęp:10.03.2018].

[20] Uznano wówczas, że „W sprawie Garaudy c. France (decyzja z 24 czerwca 2003 r., skarga nr 65831/01), dotyczącej w szczególności skazania za systematyczne kwestionowanie zbrodni przeciwko ludzkości popełnionych przez nazistów na społeczności żydowskiej, Trybunał uznał niezgodność *rationae materiae* z postanowieniami Konwencji zarzutu skarżącego w odniesieniu do art.10. Stwierdził bowiem, że przeważająca część treści pracy skarżącego oraz ogólny jej ton – a więc cel – miały wyraźnie charakter negacjonistyczny i były w rezultacie sprzeczne z wartościami fundamentalnymi Konwencji: sprawiedliwości i pokoju; z tego wynikało, że skarżący usiłował odwrócić rację bytu art. 10 przez korzystanie z prawa do wolności wypowiedzi w celach sprzecznych z literą i duchem Konwencji", zob.: M. A. Nowicki, *Omówienie orzeczenia, Skazanie za zaprzeczanie ludobójstwa Ormian w Turcji w 1915 r. Sprawa Perinçek przeciwko Szwajcarii (wyrok – 17 grudnia 2013 r., Izba (Sekcja II), skarga nr 27510/08)*, http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2015/12/Omowienie_orzeczenia_Perincek_przeciwko_Szwajcarii.pdf [dostęp: 10.03.2018].

IV. Hiszpania

Do niedawna w Hiszpanii występowały przestępstwa dotyczące negowania zbrodni ludobójstwa czy zbrodni przeciwko ludzkości i zagrożone były one wysokimi karami. Obecnie po wyroku Trybunału Konstytucyjnego i nowelizacji kodeksu karnego kary te zostały znacznie obniżone.

Doktryna popierała restrykcyjną interpretację art. 607 bis, aby zagwarantować poszanowanie wolności słowa. Wskazywano jednak, że przy wydawaniu wyroku należy wziąć pod uwagę poziom wiedzy oskarżonego w odniesieniu do prawdziwej natury doktryn, które promował. Zgodnie z art. 607 bis hiszpańskiego kodeksu karnego upowszechnianie idei lub doktryn, które negują lub usprawiedliwiają akty związane z ludobójstwem lub które mają na celu rehabilitację reżimów lub instytucji wspierających praktyki generujące te zbrodnie, podlegało karze pozbawienia wolności. Samo podżeganie także było karane, przy czym nie było konieczne, aby przestępstwo to sprowokowało ludobójstwo lub zezwoliło na ustanowienie reżimu, który prowadziłby do ludobójstwa.

W związku z powyższym „w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego Hiszpanii z dnia 7 listopada 2011 (sygn. STC 234/2007) uchylono przepis art. 607 bis k.k.h., który penalizował rozpowszechnianie poglądów, doktryn i idei negujących ludobójstwo. W uzasadnieniu do powyższego wyroku Trybunał stwierdził, że samo zaprzeczenie historycznym faktom jest wyłącznie stanem poprzedzającym uzasadnienie interwencji prawa karnego w wolność wypowiedzi. Zdaniem hiszpańskiego Trybunału, należy przeprowadzić jasne rozróżnienie pomiędzy czynami godzącymi w porządek konstytucyjny i godność drugiego człowieka a wypowiadaniem i propagowaniem jakichś pomysłów czy idei"[21]. W orzeczeniu tym uznano zatem, że art. 607 bis „penalizuje przekazywanie idei i rozpowszechnianie informacji bez dodatkowego wymagania, by takim zachowaniem dochodziło do naruszenia wartości konstytucyjnie chronionych przez co narusza konstytucyjną wartość wypowiedzi i wolność prowadzenia badań naukowych"[22].

Obecnie, po nowelizacji, art. 607 kodeksu karnego[23] otrzymał inne brzmienie. Zgodnie z nim, kto w celu całkowitego lub częściowego zniszczenia grupy narodowej, etnicznej, rasowej, religijnej lub z powodu niepełnosprawności jej członków, dokonując któregokolwiek z poniższych aktów, zostanie ukarany:

---

[21] A. Sakowicz, *Opinia prawna o zmianie ustawy – Kodeks karny,* BAS-WAL-1729/12, Warszawa 2012.

[22] Ibidem.

[23] Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, zob.: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.l2t24.html [dostęp: 12.03.2018].

- karą bezwzględnego pozbawienia wolności w przypadku zabójstwa;
- karą pozbawienia wolności od ośmiu do piętnastu lat, jeżeli grupa lub dowolna osoba fizyczna poddana została czynom, które zagrażają życiu lub poważnie zakłócają ich zdrowie;
- tą samą karą, za przeprowadzanie przymusowych przesiedleń grupy lub jej członków, podejmowanie jakichkolwiek środków, które mają tendencję do utrudniania im ich trybu życia lub reprodukcji, lub przymusowe przenoszenie osoby z jednej grupy do drugiej;

Z kolei zbrodnie przeciwko ludzkości (zdefiniowane jako powszechny i systematyczny atak na ludność cywilną) ujęte zostały w katalogu, w którym wymienia się:

- atak z powodu przynależności ofiary do grupy lub grupy prześladowanej na tle politycznym, rasowym, narodowym, etnicznym, kulturowym, religijnym, płci, niepełnosprawności lub z innych powodów powszechnie uznanych za niedopuszczalne na mocy prawa międzynarodowego;
- ucisk i dominację jednej grupy rasowej nad drugą z zamiarem utrzymania tego stanu.

Omawiany artykuł zawiera szczegółowe wyliczenie przestępstw i przypisanych im kar, jednak nie uwzględniono w nim przestępstwa negowania ludobójstwa lub zbrodni przeciwko ludzkości.

Dlatego też w art. 510.1 c dodano, że publiczne zaprzeczanie, poważne minimalizowanie czy trywializowanie albo gloryfikowanie zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości lub przeciwko osobom i własnościom chronionym w przypadku konfliktu zbrojnego, lub wywyższanie ich sprawców, gdy popełnili powyższe przestępstwa przeciwko grupie lub jej części, lub przeciwko osobie ze względu na przynależność, względy rasistowskie lub antysemickie lub inne przyczyny związane z ideologią, religią lub światopoglądem, sytuacją rodzinną lub przynależnością członków do grupy etnicznej, rasy lub narodu, pochodzenia narodowego, płci, ze względu na orientację seksualną lub tożsamość, płeć, chorobę lub niepełnosprawność, zagrożone są karą pozbawienia wolności od roku do 4 lat.

W Hiszpanii obowiązują przepisy karne dotyczące znieważania króla oraz rodziny królewskiej. Zgodnie z art. 543 pisemne lub słowne publiczne obrażenie państwa, autonomii oraz ich symboli zagrożone jest karą od 7 do 10 miesięcy pozbawienia wolności. Natomiast w czasie wojny, zgodnie z art. 594, karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 2 lat podlega rozpowszechnianie informacji szkodzących państwu lub narodowi.

V. Włochy

Punktem wyjścia do przedstawienia zagadnień związanych z odpowiedzialnością karną na gruncie prawa karnego w Republice Włoskiej za czyny określane obecnie jako zbrodnie przeciwko ludzkości powinno być określenie przyjętego rozumienia tych przestępstw. O ile zatem, jak wspomniano na początku, Włochy są stroną dwóch istotnych w omawianej materii konwencji międzynarodowych, nie regulują oddzielnie, na kanwie prawa krajowego, tychże przestępstw.

We Włoszech przez wiele lat nie było zatem normy, która represjonowałaby zaprzeczanie ludobójstwu lub zbrodniom przeciwko ludzkości. Jednak pewne podobieństwo do przestępstwa negowania występuje w przypadku „zbrodni przeprosin partii faszystowskiej i przeprosin ludobójstwa". Jeśli nawet uznać, że przestępstwa te nie polegają na negacji ludobójstwa lub zbrodni przeciwko ludzkości, to jednak podobne zachowania opisane poniżej legitymizują lub wyrażają poparcie dla ówczesnych zdarzeń związanych z istnieniem faszyzmu. Działania takie nie są koncepcyjnie dalekie od minimalizowania czy negowania tych faktów historycznych, co stanowi jedną z możliwych manifestacji przestępstwa negowania.

We włoskiej konstytucji w XII artykule przejściowym uchwalono, że zabronione jest ponowne organizowanie, w jakiejkolwiek formie, rozwiązanej partii faszystowskiej[24]. W ustawie z 20 czerwca 1952 r. o zasadach realizacji XII artykułu przejściowego i końcowego (pierwszy akapit) Konstytucji[25], zmienionej ustawą z 22 maja 1975 r., N. 152, w art. 4 zatytułowanym „Przeprosiny faszyzmu" uchwalono, że każdy kto propaguje ustanowienie stowarzyszenia, ruchu lub grupy posiadającej cechy i realizującej cele wskazane w art. 1, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do dwóch lat i karze grzywny w wysokości od 206,58 euro do 516,46 euro. W przywołanym w powyższym przepisie art. 1 określono z kolei, że celem XII artykułu przejściowego był zakaz reorganizacji rozwiązanej partii faszystowskiej, dlatego, jeśli stowarzyszenie lub grupa dąży do celów antydemokratycznych, wywyższa partię faszystowską, używa groźby lub przemocy jako metody walki politycznej lub oręduje zwalczanie wolności zagwarantowanych przez Konstytucję lub oczernia demokrację, jej instytucje i wartości czy też w swej działalności wywyższa zasady, fakty i metody wspomnianej partii, przejawia faszystowski charakter. Dalej, art. 2 nakreśla zasadnicze cechy sprawy karnej, określając jej subiektywne i obiektywne profile i wskazuje, że każdy, kto promuje, organizuje lub kieruje stowarzyszeniami, ruchami lub grupami, o których mowa w art. 1, podlega karze pozbawienia wolności od pięciu do dwunastu lat oraz karze grzywny od miliona do dziesięciu milionów lirów. Ponadto każdy, kto bierze udział w takich

[24] Konstytucja Republiki Włoskiej z 27 grudnia 1947 r., Postanowienia przejściowe i końcowe, art. XII, zob.: http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/wlochy.html [dostęp: 11.03.2018].

[25] La Legge 20 giugno 1952, n. 645, Norme di attuazione della XII disposizione transitoria e finale (comma primo) della Costituzione, modificata dalla L. 22 maggio 1975, n. 152, zob.: http://www.edizionieuropee.it/LAW/HTML/21/zn44_01_050.html [dostęp: 11.03.2018].

stowarzyszeniach, ruchach lub grupach, podlega karze pozbawienia wolności od dwóch do pięciu lat i karze grzywny w wysokości od pięciuset tysięcy do pięciu milionów lirów. Natomiast, jeśli stowarzyszenie, ruch czy grupa w całości lub w części przejawia charakter zbrojnej lub paramilitarnej organizacji, to znaczy używa przemocy, wskazane kary ulegają podwojeniu. Organizację uważa się za uzbrojoną, jeśli organizatorzy i uczestnicy mają dostęp do broni lub materiałów wybuchowych, gdziekolwiek się znajdują.

W kontekście funkcjonowania tychże przepisów we Włoszech warto przytoczyć fragment wyroku, w którym wskazano, że co prawda nie wszystkie gesty, które przypominają faszystowską partię i jej rytuały muszą zostać uznane za karalne, jednak za karalne muszą zostać uznane te, które mogą spowodować znaczne niebezpieczeństwo rekonstytucji partii faszystowskiej. W tym celu charakter reklamowy, związany z charakterystycznym gestem, nabiera szczególnego znaczenia próby reorganizacji podobnej partii[26].

Należy także wspomnieć o ustawie z 9 października 1967 r., N. 962 o zapobieganiu i karania zbrodni ludobójstwa[27], która wprowadziła surowe kary dla czynów mających na celu popełnienia ludobójstwa. Na podstawie tej ustawy każdy kto podżegał oraz publicznie akceptował takie akty, podlega karze pozbawienia wolności od trzech do dwunastu lat.

Intencją zwolenników wprowadzenia nowych przepisów było także dostosowanie prawa do ustawodawstwa unijnego i międzynarodowego. Toteż w ustawie z 13 października 1975 r.[28] dodano art. 3 bis[29], z którego wynika, iż propaganda lub podżeganie i nakłanianie do negowania całości lub części Holokaustu lub zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych podlega karze pozbawienia wolności od dwóch do sześciu lat.

We włoskim kodeksie karnym występuje także kara dotycząca zniesławienia narodu włoskiego[30]. W art. 291 wskazano, że każdy kto publicznie znieważy naród włoski zostanie ukarany karą od 1000 do 5000 euro. Podobnie, zgodnie z art. 292 karane jest znieważenie flagi i symboli państwowych, chyba, że dokonuje się tego podczas ceremonii państwowych. Wówczas kara może sięgnąć nawet 10 000 euro i czyn ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 2.

---

[26] A. Longo, *I simboli (del Fascismo) e il tempo (della Costituzione): pochi spunti suggeriti dalla sentenza della Corte di Cassazione n. 37577 del 2014*, AIC, Osservatorio Constituzionale, dicembre 2014.

[27] La Legge 9 ottobre 1967, n. 962, Prevenzione e repressione del delitto di genocidio, zob.: http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1967;962 [dostęp: 11.03.2018].

[28] La Legge 13 ottobre 1975, n. 654, Ratifica ed esecuzione della convenzione internazionale sull'eliminazione di tutte le forme di discriminazione razziale, zob.: http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1975;654 [dostep: 11.03.2018].

[29] Nowelizacja z 2016 roku ustawy z 13 października 1975 r., zob.: http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2016;115 [dostep: 11.03.2018].

[30] Codice penale, Approvato con regio decreto 19 ottobre 1930, n. 1398, zob.: https://www.studiocataldi.it/codicepenale/delitti-stato.asp [dostep: 11.03.2018].

VI. Wnioski

We wszystkich omawianych państwach występują przepisy penalizujące zbrodnię ludobójstwa czy zbrodnie przeciwko ludzkości. O ile negowanie zbrodni Holokaustu zagrożone jest karą pozbawienia wolności zarówno w Belgii, Francji, Hiszpanii i od niedawna we Włoszech, tak negowanie innych przestępstw dotyczących ludobójstwa czy zbrodni przeciwko ludzkości nie zostały wszędzie ustanowione.

Obecnie prawo belgijskie nie przewiduje żadnej sankcji za negowanie zbrodni przeciwko ludzkości, w przeciwieństwie do przepisów o negowaniu ludobójstwa popełnionego w okresie II wojny światowej. Odpowiedzialności karnej podlega znieważanie króla i rodziny królewskiej, a także najwyższych władz, nie występują jednak przepisy dotyczące znieważenia narodu belgijskiego ani nawet symboli państwowych.

Z kolei we Francji istnieją przepisy karne dotyczące negowania zbrodni ludobójstwa, jak również negowania zbrodni przeciwko ludzkości. Nie istnieją natomiast regulacje związane z odpowiedzialnością karną za znieważenie francuskiego narodu. We francuskim kodeksie karnym występują jedynie przepisy dotyczące znieważenia głowy państwa, hymnu narodowego lub trójkolorowej flagi podczas demonstracji zorganizowanej przez władze publiczne.

W Hiszpanii obowiązują przepisy dotyczące negowania zbrodni ludobójstwa czy zbrodni przeciwko ludzkości, jednak kary zostały obniżone. Nie występuje natomiast przestępstwo przeciwko godności narodu.

Interesującym przykładem rozwiązań są przepisy obowiązujące od niedawna we Włoszech. Obecnie zarówno zbrodnia ludobójstwa, jak i zbrodnia przeciwko ludzkości, jak też ich negowanie podlegają penalizacji. We Włoszech występuje również przestępstwo zniesławienia narodu.

Pierwszym podstawowym powodem braku jednakowych regulacji jest bardziej lub mniej restrykcyjna wykładnia w stosunku do ograniczeń wolności słowa w poszczególnych państwach. Drugim powodem jest kwestia podnoszona przez trybunały konstytucyjne, a związana z ograniczoną możnością ingerowania i interweniowania władzy ustawodawczej lub sądowniczej w dyscyplinę historyczną i badania naukowe. Także wpływ dyplomacji różnych państw ma znaczenie w kształtowaniu przepisów w tym zakresie w poszczególnych państwach[31].

[31] Podobne wnioski sformułował G. Grandjean w kwestii nieprzyjęcia rozszerzenia ustawy belgijskiej penalizującej negowanie aktów ludobójstwa; chociaż dotyczą one Belgii jednakże, jak się wydaje, mogą stanowić podsumowanie odnośnie do kształtowania przepisów w tym zakresie w omawianych państwach. Zob.: G. Grandjean, *La répression du négationnisme en Belgique: de la réussite législative au blocage politique*, „Droit et société", 2011/1 (n° 77), s. 137–160.